

ใบงาน ที่ ๓ เรื่อง การสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนา

คำชี้แจง / ให้ผู้เรียนบอกความหมายและหลักคำสอนของแต่ละศาสนาพอสังเขปดังนี้

นัยยะของความขัดแย้งทางศาสนาที่เกี่ยวข้องทั้งสิ้น การนับถือศาสนามี ๓ ระดับ คือ **ระดับที่ยึดมั่นในศาสนาใดศาสนาหนึ่งจนไม่ยอมรับการมีอยู่จริงของศาสนาอื่น** ระดับที่ยอมรับการมีอยู่ของศาสนาอื่นแต่ **ให้คุณค่าแก่ศาสนาที่ตนเองนับถือ** และระดับที่ยอมรับการมีอยู่อย่างหลากหลายของทุกความเชื่อทุกศาสนา แนวคิดประการหลังนี้ จึงเป็นทางออกของความขัดแย้งทางศาสนา ได้มีความพยายามประสานความเข้าใจระหว่างศาสนาอยู่เสมอทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และระดับผู้นำศาสนา ในโลกจนได้ข้อสรุปตรงกันประการสำคัญว่า ทุกศาสนาล้วนแล้วแต่นำไปสู่จุดหมายเดียวกัน คือ สอนคนให้เป็นคนดี มีสันติสุข แต่ก็ยังมีความขัดแย้งเชิงแนวคิดออกมาอีกว่า ในเมื่อศาสนานำไปสู่จุดหมายเดียวกันแล้ว ทำไมจึงไม่หลอมรวมทุกศาสนาให้เป็นศาสนาเดียวกัน ซึ่งก็กลับกลายเป็นประเด็นขัดแย้งใหม่ทางศาสนา

ความเข้าใจศาสนา ๓ แบบ ได้แก่

ความเข้าใจศาสนา แบบที่ ๑

ความเข้าใจหรือท่าทีของผู้นับถือศาสนาที่มีต่อศาสนาอื่นๆ แบบแรกเรียกว่า religious exclusivism คำๆ นี้ยังไม่มีคำแปลที่เป็นทางการในภาษาไทย แต่โดยสรุปก็คือ หลักความเชื่อที่ว่า แม้จะมีศาสนาในโลกจำนวนมาก แต่มีเพียงศาสนาเดียวหรือระบบความเชื่อ เดียวเท่านั้นที่ถูกต้อง ท่าทีของผู้นับถือศาสนาแบบนี้ สัจธรรมมีอยู่หนึ่งเดียว เฉพาะที่อยู่ในศาสนาของตนเท่านั้น คำสอนของศาสนาอื่นไม่ถูกต้อง ไม่เป็นสัจธรรม การบรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิต จะไม่มีช่องทาง หรือวิถีทางอื่นเลย นอกจากวิถีทางเฉพาะของศาสนาที่ตนนับถือเท่านั้น

ความเข้าใจศาสนา แบบที่ ๒

ท่าทีที่เห็นว่า ถึงแม้จะมีศาสนาหลายศาสนา ทุกศาสนาก็มีความเชื่อที่ถูกต้องเช่นกัน เป็นแต่เพียงว่ามีเฉพาะศาสนาเดียวหรือลัทธิศาสนาหรือระบบความเชื่อเดียวที่มีความจริงสูงสุด นั่นหมายความว่า ยอมรับว่ามีความถูกต้องอยู่บ้างในลัทธิหรือระบบความเชื่ออื่น คือ ยอมรับเปิดใจกว้างที่จะยอมรับความจริงว่าในศาสนาหรือระบบความเชื่ออื่น ก็มีความถูกต้อง แต่ก็ยังสงวนท่าทีไว้ โดยยกศาสนาที่ตนนับถือว่าเป็นศาสนาที่มีสถานะสูงกว่าศาสนาหรือระบบความเชื่ออื่นๆ ในคริสต์ศาสนา แนวคิดแบบ religious inclusivism นี้ เริ่มมีบทบาทมากขึ้นอย่างน้อย ชาวตะวันตกได้รับรู้ มีประสบการณ์มากมายถึงอันตรายของแนวคิดแบบ religious exclusivism อยู่มากพอสมควร มีข้อความจากคัมภีร์ไบเบิลอยู่จำนวนมาก

2 ศาสนาศาสดา ชุดที่ 3

ความเข้าใจศาสนา แบบที่ ๓

เมื่อประเทศหรือสังคมหนึ่ง หรืออาจจะกล่าวในภาพรวมของทั้งโลก ในยุคโลกาภิวัตน์ว่าเป็นสังคมที่ถูกรบด้วยคนหลายเชื้อชาติ ความขัดแย้งทางศาสนาทำที่ความเข้าใจในศาสนาแบบ exclusivism นั้นประวัติศาสตร์ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า เป็นความเชื่อที่อันตรายอย่างยิ่ง ทำที่ของการยกย่องศาสนาที่ตนนับถือ แล้วถูกเหยียดหยามการสร้างเข้าใจอันดีระหว่างศาสนา ดูแคลนศาสนาอื่น ย่อมนำไปสู่ความขัดแย้ง และสงคราม ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่สม่าชิกในสังคมใดปรารถนาที่จะมีชีวิตอยู่อย่างขาดความสงบและสันติสุขส่วนทำที่แบบ inclusivism นั้น แม้จะเป็นทำที่ที่ผ่อนคลายกว่า exclusivism คือ ยอมรับในสัจธรรมที่มีอยู่ร่วมกันในทุกศาสนา แต่ก็ยังมีทัศนสงวนทำที่ว่า แม้ศาสนาอื่นจะมีสัจธรรมเหมือนกันก็ตาม แต่ในที่สุดแล้วศาสนาที่ “ฉันทศรัทธา” ก็เป็นศาสนาที่ดีที่สุดเหนือกว่าศาสนาอื่นๆ

ในสถานการณ์โลกในปัจจุบัน

การจัดประชุมองค์การทางศาสนาในระดับโลกที่จัดขึ้นนี้ ไม่เพียงสะท้อน อะไรสะท้อน

ความพยายามของศาสนาต่างๆ ที่พยายามแสวงหาความเข้าใจซึ่งกันและกันเท่านั้น แต่เมื่อได้พิจารณาลงไปถึงกับการประชุมในแต่ละครั้งแล้ว จะเห็นว่า มีการเสนอประเด็นต่างๆ อันเป็นปัญหาของสังคมร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเรื่องความรุนแรง ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาสิ่งแวดล้อมปัญหาผู้อพยพ เป็นต้น ซึ่งในบรรดาปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ถือเป็นปัญหาาร่วมกันของมนุษยชาติในการประชุมแต่ละครั้งก็จะมีตัวแทนจากศาสนาต่างๆ สะท้อนมุมมองของแต่ละศาสนาอย่างลุ่มลึกและน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งอย่างไรก็ตามเพื่อให้เกิดความเข้าใจในประเด็นความพยายามของศาสนาต่างๆ ที่แสวงหาความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างศาสนา

ศาสนาต่างๆ ที่ผูกพันอยู่กับความก้าวหน้าของวัฒนธรรม ด้วยวิธี การพยายามที่จะตอบปัญหาเดียวกันกับเราด้วยความคิดที่ละเอียดซุ่มมากกว่าเรา และใช้ศัพท์ที่พัฒนามากกว่าเราอย่างเช่น ในศาสนาฮินดู มีผู้เข้าถึงรหัสลับธรรมแห่งพระเจ้า และแสดงออกมาให้คนอื่นรู้โดยใช้ตำนานธรรมชาติ ซึ่งถ้าศึกษาให้ดีจะได้ความคิดอ่านแตกฉาน อย่างไม่รู้จักจบสิ้น และโดยใช้ปรัชญาที่พยายามขบคิดกันอย่างลึกซึ้ง พวกเขาพยายามแสวงหาความหลุดพ้นจากความทุกข์เดือดร้อนในสังสารวัฏ โดยการบำเพ็ญมรรคที่ดี โดยการฝึกสมาธิอย่างแน่วแน่ที่ดีหรือโดยการเข้าฌาน รวมจิตใจกับพระเจ้าด้วยความรักและเชื่อมั่นที่ดี ส่วนพระพุทธศาสนาซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายแบบต่างก็ตระหนักถึงความบกพร่องในแก่นแท้ของชีวิตในโลกอันอนิจจังนี้และสอนว่า วิธีทางที่มนุษย์จะบรรลุถึงการหลุดพ้นอย่างสมบูรณ์ด้วยจิตศรัทธาและความเชื่อมั่นนั้นจะต้องบรรลุการรู้แจ้งด้วยความเพียรพยายามของตนเองหรือบางพวกเชื่อว่า อาจจะอาศัยบารมีจากเบื้องบนเข้าช่วยด้วย

ความขัดแย้งที่เกิดระหว่างศาสนาอิสลามกับศาสนาคริสต์ เพราะเหตุใด

ความขัดแย้งระหว่างศาสนาคริสต์กับอิสลามนั้นมีสืบเนื่อง ยาวนาน ตั้งแต่ยุคเริ่มต้นของอิสลาม จนขยายตัวมาสู่ความขัดแย้งและสงครามศาสนาในเวลาต่อมา ผู้นำศาสนา นักวิชาการ หรือแม้แต่ผู้นับถือศาสนาโดยทั่วไป พยายามปลุกกระแสแห่งความเกลียดชังให้เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา อย่างที่เราได้พบอยู่โดยทั่วไปอย่างไรก็ตาม ดูเสมือนว่า ศาสนิกทั้งสองศาสนาได้เรียนรู้อะไรบางอย่างจากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ว่า ความขัดแย้งและสงครามไม่ได้ก่อให้เกิดผลดีแต่ประการใดแก่ศาสนาทั้งสอง

การแสวงหาความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างศาสนาอิสลามกับศาสนาคริสต์

การปฏิบัติดีต่อเพื่อนมนุษย์นั้นในหลักคำสอนของอิสลามได้เน้นย้ำเรื่อง เกี่ยวกับการรักและเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ ความรักในเพื่อนมนุษย์ นั้นคือการแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมของความรักที่มนุษย์มีต่อพระเจ้า เพราะในอิสลามนั้นถือว่า หากปราศจากความรักจากเพื่อนมนุษย์แล้ว แสดงให้เห็นว่าเขาไม่ใช่ผู้ที่ศรัทธาในพระเจ้าที่แท้จริงหรือเขาไม่ใช่ผู้ที่มีคุณธรรมที่แท้จริง ดังที่พระเจ้าได้ตรัสไว้ในคัมภีร์อัลกุรอานว่า “หาใช่คุณธรรมไม่ การที่พวกเจ้าเฝินหน้าของพวกเจ้าไปทิศตะวันออกและทิศตะวันตก แต่ทว่าคุณธรรมนั้นคือ ผู้ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ และบริจาคทรัพย์ทั้งที่มีความรัก ในทรัพย์นั้น แก่ญาติที่สนิทและบรรดาเด็กกำพร้า และแก่บรรดาผู้ยากจน และผู้ที่อยู่ในการเดินทาง และบรรดาผู้ที่มาขอและบริจาคในการไถ่ทาสและเขาดำรงไว้ซึ่งการละหมาดและจ่ายซะกาต และคุณธรรมนั้น เมื่อเขาได้สัญญาไว้ และบรรดาผู้ที่รักษาสัญญาของเขา โดยครบถ้วน เมื่อเขาสัญญาไว้ และบรรดาผู้อดทนในความทุกข์ยากและความเดือดร้อน และขณะที่ต่อสู้ในสมรภูมิเช่นเหล่านี้แหละ คือ บรรดาผู้สัตย์จริง และนี่แหละ คือ ผู้ศรัทธา ที่แท้จริง

ข้อสังเกตบางประการจากผลของการนำเสนอแนวคิดร่วมกันของนักการศาสนาและนักวิชาการมุสลิมข้างต้น

ประการแรก การดำเนินการครั้งนี้ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่จะสร้างความเข้าใจต่อกัน ซึ่งมันห่างหายไปตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ ๙/๑๑/๒๐๐๑ การที่มีบุคคลสำคัญทั้งนักการศาสนา และนักวิชาการมุสลิมจากทั่วโลกได้ร่วมกันประกาศคำสอนที่ชัดเจนและดูเหมือนจะมีพลังพอสมควรของการเรียกร้องไปสู่ “ความรักในพระเจ้าและความรักในเพื่อนมนุษย์” ข้อมูลที่ได้นำเสนออย่างมากมายและลุ่มลึกเช่นนี้ ที่ปรากฏทั้งในคัมภีร์อัลกุรอาน คำกล่าวของท่านศาสดามุฮัมมัด และข้อความในพระคัมภีร์ไบเบิล ย่อมสะท้อนความสอดคล้องของคำสอนของท่านศาสดาอย่างชัดเจน การรวมตัวกันของผู้นำศาสนาและนักวิชาการมุสลิมที่มีทั้งความเป็นเอกภาพและแนวคิดที่สร้างสรรค์เช่นนี้ น่าจะเป็นพลังที่สร้างอนาคตแห่งความสันติสุขระหว่างคนสองศาสนานี้ได้

ประการที่สอง การแสดงท่าทีของผู้นำศาสนาและนักวิชาการมุสลิมที่ใช้คำพูดที่แสดงความเป็นเพื่อนเช่นนี้ เป็นท่าทีที่สร้างสรรค์ เป็นการแสวงหาจุดร่วมที่จะนำไปสู่ความเข้าใจร่วมกัน และการร่วมมือกันในอนาคตได้เป็นอย่างดี

ประการที่สาม วิธีการเช่นนี้จะช่วยให้ศาสนิกทั้งสองศาสนาไม่เพียงแคหันกลับไปตรวจสอบทบทวนคำสอนของศาสนาของตนเท่านั้น แต่ยังกระตุ้นให้ศาสนิกแต่ละศาสนา ได้ดำเนินชีวิตไปตามคำสอนของศาสนาอย่างถูกต้อง พร้อมกับมีท่าทีต่อศาสนาอื่นที่ใจกว้างและยอมรับฟังและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ประการที่สี่ ซึ่งเป็นข้อห่วงใยก็คือ แนวคิดที่สร้างสรรค์เช่นนี้ จะส่งผลต่อการแก้ไขแนวคิดแบบความคิดสุดโต่งและนิยมความรุนแรง (Violent Extremism) ที่เกิดในศาสนาได้หรือไม่ เพราะแนวคิดนี้กำลังมีบทบาทส่งผลเสียหายแก่สังคมทุกฝ่ายทั่วโลกในขณะนี้ โดยเฉพาะในฝ่ายมุสลิมเอง ที่จะต้องนำความเป็นเอกภาพทางความคิดเชิงสร้างสรรค์นี้ไปปฏิเสธการใช้ความรุนแรง การปราศจากความเมตตาความเห็นอกเห็นใจ ไม่ว่าจะด้วยวิธีการอบรมบ่มเพาะหรือการใช้วาทกรรมในรูปใดๆ ก็ตามเชื่อมั่นได้ว่า หากผู้นำศาสนาและนักวิชาการของทั้งสองศาสนาได้ให้ความสำคัญอย่างจริงจังต่อความที่ปรากฏในจดหมายและนำไปสู่ความร่วมมืออย่างจริงจังในการแก้ไขวิกฤตที่เกิดขึ้นจริงในเวลานี้ ก็น่าจะเป็นกำลังที่จะสร้างสันติภาพขึ้นจริงได้ และในขณะที่เดียวกันก็จะเป็นพลังที่จะป้องกันไม่ให้แนวคิดนิยมความรุนแรงและการเกลียดชังระหว่างศาสนามีที่ทางที่จะขยายผลแนวคิดนี้ได้อีกต่อไป

4 ศาสนาศาสด ชุตที่ 3

พุทธธรรมเพื่อการปกครอง

พุทธวิธี ดังที่ปรากฏทางพระพุทธศาสนานั้น ได้แสดงถึงความเป็นสากล อย่างไร

ได้แสดงถึงความเป็นสากลที่ทุกคนพึงปฏิบัติธรรมอย่างเดียวกัน ใครปฏิบัติได้มากก็อยู่ในฐานะสูง ยิ่งอยู่ในฐานะที่สูงก็ยิ่งเป็นที่หวังว่าจะต้องประพฤติให้สูงตามไปด้วย หากประพฤติตนไม่อยู่ในธรรมจะถูกโลกตำหนิ กษัตริย์จึงประพฤติธรรมและเผยแพร่ธรรม ซึ่งก็ต้องรวมหน้าที่เป็นองค์การศาสนูปถัมภกไปด้วยโดยปริยาย กษัตริย์ในความหมายเช่นนี้ จึงได้ชื่อว่าเป็นธรรมราชา ศาสนาพราหมณ์ผนวกความเชื่อเรื่องเทพเจ้าเข้ากับลักษณะของกษัตริย์ และโยจวรรณะกษัตริย์เข้ากับพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า จึงเกิดความคิดแบบเทวราช ส่วนพระพุทธศาสนา ไม่ยอมรับความศักดิ์สิทธิ์ของคัมภีร์พระเวท จึงไม่ยอมรับการเกิดวรรณะจากพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า และมีได้ให้ฐานะอันสำคัญแก่เทพเจ้าทั้งหลาย หากแต่กำหนดว่าความเป็นเทพก็เกิดจากบุญอันบุคคลได้กระทำ คนธรรมดาที่อาจสูงส่งเท่าเทพและพรหมได้ หากประพฤติธรรมสูงพอ

ตามหลักจกักรัตติวัตร เป็นหน้าที่ของความเป็นผู้นำในฐานะผู้ปกครอง ให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง ๔ ประการ คือ

๑. การตั้งตนให้ดำรงอยู่ในธรรมและการรักษาคุ้มครองป้องกันอันชอบธรรม (ธรรมาธิปไตยและธรรมิการักษาวรรณคูปติ) จะสร้างความชอบธรรมแก่ชนทุกหมู่เหล่าในแผ่นดิน ได้แก่ บริวารในปกครองคือ มเหสี โอรส ธิดา ข้าราชการ และสมาชิกภายใต้รัฐชาติบาล หมายถึง ชนทุกหมู่เหล่าชาวบ้านชนชั้นต่างๆ ตลอดจนพระสงฆ์บรรพชิตผู้ทรงคุณธรรม แม้กระทั่งบรรดาสัตว์ชนิดต่างๆ
๒. การจัดให้มีการป้องกัน ปราบปรามการกระทำความผิดผู้นำจะมีการจัดการมิให้มีการกระทำความผิด ความชั่วร้ายเดือดร้อนขึ้นในบ้านเมืองอย่างเด็ดขาด
๓. การกระจายรายได้ (ธนาอุปทาน) ผู้นำให้มีการปันทรัพย์สินเฉลี่ยให้แก่ชนผู้ไร้ทรัพย์มิให้มีคนยากไร้ในอาณาจักร
๔. การแสวงหาปัญญาและคุณธรรม (สมณพราหมณ์ปริจจาคา) ผู้นำจะต้องหมั่นปรึกษาสอบถามปัญหาเกี่ยวกับสมณพราหมณ์ นั่นคือการมีคณะที่ปรึกษาซึ่งเป็นนักปราชญ์ ผู้มีคุณธรรมเพื่อช่วยงานกิจการบริหารราชอาณาจักรให้เกิดความเจริญก้าวหน้า จะเห็นได้ว่าผู้นำในฐานะผู้บริหารราชอาณาจักร มีส่วนอย่างมากในการสร้างสรรค์ความเจริญรุ่งเรืองแก่อาณาจักร

พระพุทธเจ้า เป็นที่ยอมรับได้ง่าย เพราะไม่ทรงใช้วิธีเผด็จการ แต่ทรงใช้วิธี ระบบ ๓ ประการ

๑. อัตตาธิปไตย (supremacy of self) ถือตนเป็นใหญ่ คือ ถือเอาตนเอง ฐานะ ศักดิ์ศรี และเกียรติภูมิ ของตนเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถนาและสิ่งที่เนื่องด้วยตนเป็นประมาณ ในฝ่ายกุศล ได้แก่ เว้นชั่วทำดีด้วยเคารพตน
๒. โลกาธิปไตย (supremacy of public opinion) ถือโลกเป็นใหญ่ คือ ถือความนิยมของชาวโลกเป็นใหญ่วันไหนไปตามเสียงนิทาและสรรเสริญ กระทำการด้วยปรารถนาจะเอาใจหมู่ชน หากความนิยม หรือหวั่นกลัวเสียงกล่าวว่าเป็นประมาณ ในฝ่ายกุศล ได้แก่ เว้นชั่วทำดี ด้วยเคารพเสียงหมู่ชน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามมติของคนส่วนใหญ่และเคารพมติของคนส่วนน้อยในเวลาเดียวกัน
๓. ธรรมาธิปไตย (supremacy of righteousness) ถือธรรมเป็นใหญ่ คือถือหลักการ ความจริง ความถูกต้องความดีงาม เหตุผลเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถนาสิ่งที่ได้ศึกษาตรวจสอบตามข้อเท็จจริง และความคิดเห็นที่รับฟังอย่างกว้างขวางแจ้งชัดและพิจารณาอย่างดีที่สุด เติมขีดแห่งสติปัญญาจะมองเห็นได้ด้วยคามบริสุทธิ์ใจว่า เป็นไปโดยชอบธรรม และเพื่อความดีงาม เป็นประมาณอย่างสามัญได้แก่ ทำการด้วยความเคารพหลักการ กฎ ระเบียบ กติกา พระพุทธเจ้าเอง

หลักธรรมนั้นชื่อว่า อปริหานิยธรรม ๔ แปลว่า ธรรมที่ทำให้เจริญโดยส่วนเดียว มีอยู่ ๗ ประการ กล่าวคือ

๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ คือหมั่นพบปะปรึกษากัน
๒. พร้อมเพรียงกันประชุมและพร้อมเพรียงกันเลิก คือ เมื่อถึงเวลานัดหมาย ก็มาประชุมให้ตรงต่อเวลาโดยพร้อมเพรียงกัน
๓. ไม่ทำอะไรนอกเหนือจากระเบียบข้อบังคับคือได้บัญญัติสิ่งใดไว้เป็นข้อบังคับตามระเบียบนั้นไม่เหยียบย่ำกฎเกณฑ์ที่ได้วางไว้
๔. เคารพให้เกียรติท่านผู้ใหญ่ในที่ประชุม ผู้ใหญ่ย่อมมีประสบการณ์มากพบเห็นหรือเผชิญกับปัญหาต่างๆ ควรรับฟังคำแนะนำ
๕. ให้เกียรติแก่สตรีและเด็ก คือไม่ปล่อยให้สตรีและเด็กตกอยู่ในอันตรายที่จะถูกข่มเหงรังแกเพราะโดยธรรมชาติแล้ว
๖. เคารพบูชาปูชนียสถานของชาติ ปูชนียวัตถุ ปูชนียสถาน ที่บรรพบุรุษ ได้ก่อสร้างไว้เป็นสมบัติของชาติ เช่น เจดีย์ อนุสาวรีย์
๗. คุ้มครองอารักขาผู้ทรงศีล ให้ความอารักขาบำรุงอันชอบธรรมแก่ผู้ทรงศีล ทรงธรรม เต็มใจต้อนรับหวังให้ท่านอยู่อย่างมีความสุข.